

מט. וגם לא מוכן אמאי הביא ברב פעלים בשתיקה את מנהג בגדאד שהנשים אינן קורעות על קרוביהן, ולא ביטל מנהג זה שאין לו שום יסוד לא בגמ' ולא בשום פוסק, וע' בילקו"י אבלות (עמ' רכב). ועוד עשרות דוגמאות כמוכא בעין יצחק ח"ג (עמ' רג והלאה)

מנהגים רבים בבגדאד הונהגו על ידי גאון אשכנזי

ואחר שנים שהיה הדבר תמזה בעיני היאך כתב נגד מרן אחר שהוא עצמו כתב שקיבלנו הוראות מרן, מצאתי להרב נתיבי עם (ס' תקפב או' ג) שביאר הדברים, כי הנה נודע שהיתה תקופה שלא היו הרבה חכמים בבבל בעלי הלכה, ולפני כמאתים שנה הוצרכו להביא חכם באשי מדמשק, הג"ר צדקה חוצ'ין, ולאחר מכן הגיע לשם רבני האשכנזים, והם אלה שהנהיגו בדברים רבים כמנהגם, ודלא כהב"י, עד שרבנו הגר"ח סבר שכך היה המנהג בבגדאד מזמן רב, ולא ידע שאלו מנהגים חדשים שהונהגו ע"י רבני האשכנזים הרגילים להורות לכל כדעת רבם, רבנו הרמ"א ודעימיה, וז"ל הרב נתיבי עם שם: ואנו לא נוזז מעמדתנו, ורק הבבלים תפסו בזה מנהג האשכנזים, כמו בכמה עניינים אחרים, למשל ברכת שהחיינו לנשים המדליקות נר של י"ט, והפטרת וערבה בכל שבת הגדול, וכן בעש"ת אם טועים בברכת השיבה ואו' מלך אוהב צדקה ומשפט, וכן בכלי זכוכית בפסח, שתפסו בכל אלה כמנהג האשכנזים, בשל כך שבתקופה מסויימת היו תחת השפעת גאון אשכנזי, וא"כ לא משום כך נגזר אחרים אנתנו הספרדים בכלל, ע"כ.

אתה הראת לדעת שדברים רבים שכתב בבא"ח כד' הרמ"א, נובע מתוך כך שסבר שכך היה המנהג הקדום בבגדאד, ולא ידע שמנהגים אלה הונהגו ע"י רב אשכנזי שהגיע לשם והנהיג את כולם לעשות כד' הרמ"א, וכך בהרבה דברים נשתכחה תורתו של מרן הב"י.

ואמנם יש שעירשו על הדברים, וטענו שדברי הרב נתיבי עם אינם נכונים, ומשולם תושבי בגדאד לא הושפעו מהוראות של גאון אשכנזי, ואברך אחד הפרוץ לוטר בחוצפא שדברי הרב נתיבי עם הם דמיון ולא היה ולא נברא וכו'. [חוב' קדוש יעקב]. אולם כפי הנראה מרוב אדיקותם בדברי רבנו הגר"ח זיע"א, עד שאינם יכולים לקבל האמת.

אולם הדברים ברורים שדברי הרב נתיבי עם נכונים, שבש"ת צדקה ומשפט בהקדמת החכם באשי רבי ראובן דנגור זצ"ל (נפטר בתר"ץ, לפני תשעים ואחת שנה), כתב: מזמן לזמן היה שורר דבר ומגפה בערים הללו, והתושבים היו עוזבים בתים מלאים כל טוב, ובורחים מחמת המשחית להמלט על נפשם, וכמעט כל שלושים שנה היה הדבר עושה כלייה ב"מ, וזאת שמענו שבשנת התק"ג היה דבר כבד מאד פה בגדאד לתפ"ץ, וכיון שניתן רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין טוב לרע, ובהדי הוצא כרבא לקי, ובעונות מתו רבים וכן שלמים וגם חכמי הדור ורב העיר **נאספו בחטאינו**, עד אשר כילה המשחית כל חמתו, ופסק הדבר, חזרו הנמלטים והתיישבו בעיר. ומדברי הימים של החכמים שעד דורו של הרה"מ אין לנו שום מושג, לא מפיהם ולא מפי כתבם, ואפי' מקום קבורתם אינו ידוע לנו, וגם מכתב ידם לא נשאר לנו שריד ופליט, שממנו נקח לכל הפחות איזה מושג מחייהם ושמותם. והגורם לזה מלבד תוקף הגלות הדבר והמגפה ששררו שם מזמן לזמן. והנשיא שבאותו הדור ביקש מהרה"ג שמואל לניאדו ראש על אר"ץ רבה, הוא אבי הרה"ג המחבר בית דינו של שלמה, לשלוח להם רב ודיין, ונעתר לבקשתם וישלח להם את מוהר"ר צדקה חוצין זצ"ל, והיה אז כבן מ"ד שנה, וכל הקהל למקטן ועד גדול קבלוהו עליהם לרב ולדיין יחיד, והוא החזיר עטרה ליושנה, הרבין תורה ברבים והרחיב גבולו בתלמידים, ועשה תקנות וסייגים הרבה, וממנו ואילך לא פסקה התורה, ונלב"ע בשנת התקל"ח [תקל"ג].

ושם בהקדמות נכדו הרב צדקה משה חוצין, כתב ג"כ, שבשנת התק"ג היה דבר גדול לתפ"ץ וכילה רעים וטובים, ושארית הפליטה נשאר בלי רב ומורה שיורה להם דרך ה'. ולולי לא בא היתה התורה משתכחת ח"ו מבבל. ע"כ.

גם בספר וזאת ליהודה (על הגר"י צדקה, עמ' 4 ובמהדו"ב עמ' 36) כתב בזה"ל: בשנת תק"ג היתה מגיפה [כולירע] שהפילה חללים לרוב, והרבה מן היהודים ניגפו בו, ובתוכם כמעט כל רבני בגדאד, וחברי ביה"ד, וגם הריש גלותא רב העיר והמדינה רבי שלמה נ"ע נפטר בימים האלה, והקהלה היהודית בבגדאד נהרסה כמעט לחלוטין במגיפה זו, ואחר הדברים האלה, כאשר ניסו שרידי הקהל להתארגן מחדש, וישלח הנשיא רבי משה ב"ר מרדכי לחכמי העיר המהוללה ארם צובא, והעומד על גביהם ראש הרבנים הגאון רבי שמואל לניאדו, שיבחרו וישלחו אליהם לבגדאד אחד מטובי החכמים להיות להם לרועה רוחני, ודן יחיד. ומיד נמנו וגמרו כולם להשים עטרה זו בראשו של רבי צדקה חוצין, שהיה נערץ ומקודש בעיניהם, כאחד מן השרפים, והוא קיבל עליו את המשרה ועבר להתגורר עם בני משפחתו לבגדאד, ושם הצליח

תוך זמן קצר לרפא את מזבח ה' ההרוס, והרים שוב את קרן התורה בבבל. וזמנו ואילך שוב לא פסקה תורה מבבבל. ע"כ.

ולפי עדות הרב נתיבי עם, כנראה קודם שהגיע לשם הרב צדקה חוציין, מיד לאחר המגיפה, [לפני למעלה ממאתים שנה] או אחר פטירתו, היה שם גאון אשכנזי שהחדיר את ההלכות ומנהגי האשכנזים, כמו"ש בנתיבי עם הנז'. וראיה לזה, מהתפילין הפסולות שהניחו אנשי בגדאד, ראה רב פעלים ח"ד סי' ב, שכי "חרפה היא לנו שעייר הגדולה בגדאד לא היו מניחין תושביה תפילין כשרות, עד שבא "האשכנזי הזה" ולימד אותם לעשות תפילין כשרות". וראה ביב"א ח"ט (סי' ו). וידוע שדברי הרב נתיבי עם נאמנים ביותר, שהיה חסידא קדישא מחכמי ורבי פורת יוסף, והיה בקי מאד במנהגים, וכיהן כרבה של פתח תקוה וכחבר מועצת הרבנות הראשית. [ראה בהסכמות לספרו].

חזיון לכל הנז' מבואר בספר נתיבות שלום (עמוד יד) שכתב, אין לנו כל זכר מקדמוניות ערי בבל וכו', והגורם לכך כי מזמן לזמן היה שורר דבר ומגיפה בערים הללו, התושבים היו עוזבים בתים מלאים כל טוב ובורחים מחמת המשחית להמלט על נפשם, וכמעט כל שלושים שנה הדבר היה עושה כלייה ב"מ, ובשנת תק"ג היה דבר כבד מאד בבגדאד, וכיון שניתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין טוב לרע, ובעונות מתו **חכמי הדור ורב העיר**, וביקשו מהרה"ג שמואל לניאדו לשלוח להם רב ודיין וכו'. ע"כ. וכפי הנראה בתקופות אלה הגיע לשם גאון אשכנזי והוא זה שהחדיר שם את מנהגי אשכנז, ורבנו הגרי"ח סבר שאלו מנהגים קדומים עוד קודם זמן מרן הב"י, ועל כן החזיק בהם.

והג"ר משה מאיה העיד, ששמע מחכמי פורת יוסף בדור הקודם, שבעיראק היו אשכנזים שהם הנחילו שם מנהגיהם, ובעיקר שמע זאת מחכם מנצור בן שמעון זצ"ל, ומחכם משה הכהן טוויל, ואמרו, שאלו דברים פשוטים וברורים.

ויהי רצון שהשי"ת יזכנו לכוין אליבא דאמת, ונזכה לסייעתא דשמיא שדברינו יתקבלו על לב הקוראים, כי מטרתנו לשם שמים, להחזיר עטרה ליושנה בחזיון קבלת הוראות הש"ע.

יצחק יוסף

הראשון לציון

הרב הראשי לישראל

א. על הבט
שכל בן
ויסבירו להן
הבלניות
וטבילה, ת
חלילה. ואם
להלן. ובלל
על עצמה
ההלכות ול

א) כמו כן
מתעוררת שא
את הדין עם
וטבילה, ובין
ושבעה נקיים
הבלניות לפני
בקיאות כדבר
כחוצא דהית
ולחקל מעליה
רק במסגרת ה
למורה הוראת
שמרבת לחקק
מספיק אחר
וכך רואים
בשאלות, לב
שלא כהוגן.
בטהרת, וכן
מחוקים שמי
ומשגיגים של
הסלך לפני